

ABİDİN PAŞA’NIN ADANA VALİLİĞİ

Musa ÇADIRCI*

Özet

Osmanlı tarihinin en önemli bir dönemini oluşturan 19. Yüzyıl boyunca yapılan düzenlemeler üzerinde yeterince durulmadığı bilinmektedir. Özellikle Tanzimat ve I. Meşrutiyet dönemlerinde her alanda olduğu gibi memleket idaresinde öncelikle yer alan yenilikler ve bu yeniliklerin uygulanmasında önemli görevler üstlenen devlet adamları hakkında bilinenler oldukça yetersizdir denilebilir. Bu bağlamda taşrada üst düzey yönetici olarak hizmet yapmış, çalıştıkları bölgelere adeta damgasını vurmuş sayılı valiler hakkında yeterli araştırmalar henüz yapılmış değildir.

Bunlardan biri olan Abidin Paşa, Adana, Ankara ve Cezayir-i Bahr-i Sefit vilayetlerinde dönemine göre uzun yıllar valilik yapmış önde gelen devlet adamlarındandır. Ne var ki kısa bir süre de olsa Hariciye Nazırlığı da yapmış olan bu şahsiyetin hizmetleri, özellikle görev üstlendiği vilayetlerde gerçekleştirdikleri önemli olmakla birlikte iyi bilinmemektedir.

Onun Adana valiliği (1881-1885) sırasında gerçekleştirdikleri ve özellikle edindiği araziler ile ilgili aktarılanlar yetersiz olup çoğu kez de gerçekleri yansıtmamaktadır. Bu sunumda valilik yaptığı yıllarda Adana’da edindiği arazi ve bu arazilerle ilgili sorunlara değinilecek, yapılacak daha kapsamlı çalışmalara yol açılmaya gayret edilecektir. Daha çok arşiv malzemesi değerlendirilerek ortaya çıkan sorunlar irdelenecektir.

1867 Vilayet Nizamnamesinin uygulanmaya konulmasından hemen sonra oluşturulan Ada Vilayeti’nin idari yapısı üzerinde durulacak, genel uygulamanın

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi. mcadirci@yandex.com

Osmanlı taşra teşkilatının çeşitli basamaklarında görev alarak valiliğe kadar yükselmiş, Sivas valiliği yanı sıra Kürdistan ser komiserliğinde bulduktan sonra Adana valisi olmuştur. Dönemine göre uzun denilebilecek bir süre Adana valiliği yapmıştır. Onun valiliği döneminde vilayette güvenlik tamamen sağlanmış, kent ve çevresinin yeniden yapılandırılmasında kalıcı önemli atılımlar olmuştur. Özellikle ziraatın geliştirilmesine yönelik çabalarının da etkisiyle boş, sazlık ve bataklık arazilerin kurutularak ziraata elverişli hale getirmeye çalışmış, devletin kendisine bıraktığı araziler dışında satın aldıkları toprakları ıslah etmek için büyük çaba göstermiştir.

Ne var ki bu çabaları kısa denilebilecek bir sürede beklenen sonucu vermemiş, güçlüklerle karşılaşmış, borçlanmış ve neticede başka büyük bir Anadolu vilayetine tayinini istemek zorunda kalmıştır. Hakkında yapılan şikâyetler Hükümetçe dikkate alınarak ciddiyetle üzerinde durulmuş, soruşturmalar açılmıştır. Aklanmış ve hizmete devam etmesine olanak sağlanmıştır. Ancak, devlet adamı olmanın gerektirdiği hassasiyeti göstererek borçlarını gerekçe gösterip başka bir vilayete atanmasını istemiş ve bu isteği yerinde görülmüştür.

Abidin Paşa, döneminde mülk ve arazi edinen tek devlet adamı değildir. Evkaf Nezaretinin kurularak vakıfların devlet denetimine alınmasından sonra özellikle Arazi Kanununun çıkarılmasının ardından meşhur olmuş birçok devlet adamının çiftlik kurduğu mal-mülk edindiğini biliyoruz. Sermaye birikiminin olmadığı bu sıralarda Devlet bunu teşvik etmiştir. Özellikle İstanbul'da Şirket-i Hayriye'nin kurulması sadrazam dâhil birçok üst düzey görevlilerin hisse almalarının ardından taşrada da maden işletme, çiftlik kurma gibi etkinliklerde bulunanların sayısında artış olmuştur. Bunlardan bir kısmı başarılı olmuş bir kısmı ise olmamıştır. Abidin Paşa da kısmen arazi alıp işletmekte Adana'da olmasa bile diğer yerlerde başarısı sağlamıştır.

KAYNAKÇALAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi: (BOA), Dosya 69, Gömlek 3241 Fon İ.MMS; 822, 66269, İ.DH; 1295, 102182, İ.DH, 26, 10, Y.A.RES; 1343, 77, Y.PRK.UM; 4, 53, YPRK.UM; 29, 21, Y.MTV; 962, 76056, İDH; 1587, 4, DH.MKT; 844,37, DH.MKT.

Abidin Paşa, *Defter-i Abidin Paşa*, Atıf Efendi Kütüphanesi, M.Z.Pakalın Bölümü, Kütük 19 T816.21 (Yama), TTK, CD 911.

Abidin Paşa, *Saadet-i Dünya*, Dersaadet 1312.

Adana Salnameleri, Salname-i Vilayet-i Adana Defa,1 (H.1289), Defa 8, (H.1299).

Çadırcı, Musa; "1864 Vilayet Nizamnamesinin Anadolu Coğrafyasında Uygulanması, TODAİE, *Vilayet Nizamnamesi'nin 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 6-7 Kasım 2014.

Çalık, Ali Osman; Abidin Paşa (1843-1906), *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2004.

İğdi Gülenç, Özlem, "Abidin Paşa'nın Ankara Valiliği", *A.Ü.DTCF Dergisi*, 53,2 (2013) *Yurt Ansiklopedisi*, "Adana" maddesi.